

INTERNATIONAL
DEBAT & ANALYSERedaktør: Jette Elbæk Maressa
jema@jp.dk

I samarbejde med

The Washington Post

Dansk Institut For Internationale Studier

CENTER FOR MILITÆRE STUDIER
KØBENHAVNS UNIVERSITETEr klimatilpasning
en menneskeret?

I Danmark går det ud over husejere, og i ulande ryger hele høsten, når vejret raser. Klimaforandringer har tilført debatten om menneskerettigheder nye dimensioner.

MIKKEL FUNDER

IAN CHRISTOPLOS
international@jp.dk**Er det en menneskeret** at blive beskyttet mod klimaforandringer?

Kan et samfunds borgere retteligt forlange, at staten hjælper dem med at tilpasse sig oversvømmelser, eller er det dybest set folks eget problem?

Disse spørgsmål er særligt aktuelle i verdens fattige lande, men på sigt kan de også blive relevante for Danmark.

I et velfærdssamfund som Danmark vil mange forvente af staten, at den spiller en væsentlig rolle i at sikre samfundet mod klimaændringerne. For eksempel ved at foretage kystsikring og forbedre offentlig kloakering og infrastruktur.

Inden for "havelågen" er det så den enkelte boligejer, der tager ansvaret, men her er man i nogen udstrækning dækket ind via private forsikringer eller hjælp fra den såkaldte stormflodspulje.

Anderledes ser det ud i mange afrikanske, asiatiske og latinamerikanske lande, hvor befolkningerne er særligt hårdt ramt af klimaforandringerne. Her går det ikke blot ud over boligen, men ofte også over høsten, vandforsyningen og den grundlæggende overlevelse.

Som regel har fattige land- og bybefolkninger ingen private forsikringer at falde tilbage på i sådanne tilfælde, og det er derfor ekstra vigtigt at sikre sig mod oversvømmelser, tørke og orkaner. Den individuelle kreativitet og selvstændighed er ofte stor blandt fattige bønder og byboere, men ligesom i Danmark er der visse former for klimatilpasning, som rent praktisk ikke kan løftes af den enkelte og derfor kræver en større kollektiv indsats.

Hjælper staten så med dette? I princippet ja, men i mange lande i syd er klimatilpasning ikke en reel prioritet for de centrale regeringer. De dele af befolkningen, der rammes hårdest af klimaforandringerne, er ofte politisk og økonomisk marginaliserede og har derfor ikke den store indflydelse på, hvordan midlerne fordeles.

Så selvom de fleste lande i syd efter hånden har nationale handlingsplaner for klimatilpasning, går det i praksis trægt med at støtte den klimatilpasning, der gavner de fattige på lang sigt. I stedet er de statslige tiltag i mange tilfælde karakteriseret ved at være kortvarige nødhjælpsindsatser, som kun finder sted når tørken og oversvømmelserne brænder allermost på, og når mediernes bevågenhed er størst. De mere langsigtede løsninger får i praksis langt mindre opmærksomhed, herunder sikring mod oversvømmelser af marker og boliger – udvikling af nye dyrkningsmetoder og tørkeresistente afgrødesorter og ikke mindst sikker adgang til vand og dyrkbar jord. I nogle tilfælde er staten endda indirekte med til at undergrave folks muligheder for selv at tilpasse sig klimaforandringerne, når den for eksempel tillader store farme eller industrier at overtage de jord- og vandressourcer, som ellers blev brugt af fattige til at modstå tørke.

For at imødegå dette argumenterer nogle menneskerettighedsforkæmpere, NGO'er og udviklingsorganisationer derfor nu for, at klimatilpasning skal forankres i menneskerettighederne. Eksempelvis**FN og Kenyas menneskerettighedskommission har for nylig kritiseret Kenyas vandpolitik for at bryde med menneskerettighederne.**

omhandler menneskerettighederne bl.a. retten til acceptable levevilkår, herunder adgang til mad, vand og husly.

Har en stat underskrevet erklæringen (hvad de fleste, men ikke alle, har), påtager den sig en pligt til at sikre at disse vilkår opretholdes.

Med henvisning til international ret vil et lands indbyggere dermed i princippet kunne kræve, at staten er forpligtiget til at hjælpe med klimatilpasning, så deres adgang til mad, vand og husly beskyttes.

For eksempel har FN og Kenyas menneskerettighedskommission for nylig kritiseret Kenyas vand-

politik for at bryde med menneskerettighederne, fordi den aktivt udbygger drikkevandforsyningen i velstillede områder, men nedprioriterer rent drikkevand til landets 7 mio. kvægnomader og de over 2,5 mio. mennesker, som bor i Kenyas slumkvarterer og flygtningelejre.

Ved at udlægge klimatilpasning som et anliggende under menneskerettighederne, forsøger man altså dybest set at ændre forholdet mellem stat og individ på klimaoområdet: Frem for at være et "offer" som staten og den politiske elite måske/måske ikke kan vælge at forbarme sig over, får individet en rettighed, og det bliver statens pligt at opfylde den. Dermed indskriver tankegangen sig i den såkaldt rettighedsbaserede tilgang til udvikling, som har vundet stigende udbredelse i de senere år, og som også er et princip i Danmarks udviklingspolitik.

Ideen om, at disse principper også skal gælde på klimaområdet, er dog stadig forholdsvis nye, og selvom en række ngo'er er begyndt at arbejde med rettigheder på klimaområdet i syd, er erfaringerne i praksis stadig begrænsede. Samtidig er tilgangen ikke lige populær i alle kredse. Kritikere har anført, at

menneskerettighederne er for luftige til, at man i praksis kan holde en stat fast på dens forpligtelser i forhold til klimaforandringer.

De frygter, at tilgangen ender i lutter pæne ord og spil for galleriet, fremfor konkret politisk og økonomisk handling. Andre har påpeget, at koblingen af klima og menneskerettigheder risikerer at bidrage til en generel udvanding af menneskerettighederne, som i disse år breder sig til stadig flere emner og sager, og dermed risikerer at blive uoverskuelige og miste politisk gennemslagskraft.

Taler man med ngo'er i lande som Kenya og Cambodia, er der udbredt enighed om, at staten kan og bør gøre mere for at hjælpe med klimatilpasningen. Nogle påpeger dog, at de helst ikke ser for megen sammenblanding af dagsordenen på klima- og menneskerettighedsområdet. De frygter, at det vil politisere klimatilpasningen i deres land og dermed øge risikoen for at tingene bureaukratiseres og går i hårdknude.

Andre ngo'er i disse lande ser gerne at menneskerettighederne bruges til at lægge pres på staten, og at man netop bør fremhæve det som et politisk spørgsmål. De understreger dog samtidig, at det ikke må fjerne fokus fra det internationale samfunds ansvar: De minder om, at det er de vestlige lande og Kina, som er hovedårsagen til klimaforandringerne, og som derfor også har en pligt til at hjælpe med klimatilpasningen i syd.

Debatten om klimatilpasning som menneskeret er særligt aktuell i verdens fattige lande, men på sigt er den ikke irrelevant for Danmark: Selv om den almindelige dansker er bedre beskyttet end mange andre på kloden, har vi også herhjemme set opræk til en debat om, hvad man som borger kan forvente, når klimaforandringerne har gjort skade.

Det kunne man blandt andet se i forbindelse med stormen Bodil i december 2013, hvor nogle husejere følte sig ladt i stikken af staten og forsikringsselskaberne. Samtidig har forsikringsselskaberne lagt os til en debat om, hvordan ansvar for klimatilpasning og erstatninger fordeles mellem stat, borger og forsikringsselskaber.

Der er ingen grund til at tro, at den debat bliver mindre i de kommende år, efterhånden som klimaforandringerne for alvor slår igennem.

Mikkel Funder og Ian Christophlos er seniorforskere ved Dansk Institut for Internationale Studier, Diis.

Som i Danmark er der i de fattige lande visse former for klimatilpasning, som rent praktisk ikke kan løftes af den enkelte og derfor kræver en større kollektiv indsats. Arkivfoto: AP